

คู่มือ

ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการทำงาน

สำนักงานสภรณ์จังหวัดเลย

บทนำ

การมีจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และแสดงออกในการประพฤติปฏิบัติ เช่นการมีวินัยในตนเอง การยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต การหลีกเลี่ยงอบายมุขและสิ่งเสพติด รวมถึง การมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและสังคม ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นปัจจัยสำคัญของบุคลากรภาครัฐ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช ๒๕๕๖ และนโยบายรัฐบาล รวมถึงกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กำหนดให้บุคลากรภาครัฐ จะต้องปฏิบัติงานของแผ่นดินนั้น โดยเป้าหมายสูงสุดคือ “ประโยชน์สุขของ ประชาชน” ดังพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานในวันข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๕๗ ความว่า

"ข้าราชการไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด ระดับไหน มีหน้าที่อย่างไร ล้วนมีส่วนสำคัญอยู่ในงานของแผ่นดินทั้งสิ้น ทุกคนจึงต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถ ด้วยอุดมคติด้วยความเข้มแข็ง เสียสละ และระมัดระวังให้การทุกอย่างในหน้าที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เทียบตรงด้วยความระลึกด้วยอยู่เสมอว่า การปฏิบัติตัว ปฏิบัติงานของตนมีผลเกี่ยวเนื่องถึงทุกข์ประชาชนตลอดจนความเจริญขึ้น หรือเสื่อมลงของประเทศชาติ

สำนักงานสภรณจังหวัดเลยตระหนักในแนวทางและพระบรมราโชวาทฯ ดังกล่าว จึงได้จัดทำคู่มือคุณธรรม จริยธรรม สำหรับข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการขึ้น โดยมีเจตนารมณ์สำคัญในการปลูกฝัง และส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นประพฤติปฏิบัติในกรอบศีลธรรม จรรยาที่ดี

คุณธรรม จริยธรรม สำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ คือ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ และผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่ดี

ค่านิยม (Value) หมายถึงทัศนคติของคนหรือสังคมที่มีต่อ สิ่งของความคิดและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาเป็นคุณค่า นำความสุขให้ หรือเป็นความเชื่อที่บุคคลหรือสังคมนั้นๆ เห็นว่าเป็นสิ่งดี เหมาะแก่การนำไปประพฤติปฏิบัติและเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้สมาชิกของสังคมยึดถือในการดำเนินชีวิต

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง คุณ+ธรรมะ คุณงามความดีที่ เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และ สังคม ซึ่งรวมสรุป สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม เป็นแนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี

๑. สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ

๒. คุณธรรมคือจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละ ประเภท หากประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้คน

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง จริย+ธรรมะ คือความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ เกิดจากคุณธรรมในตัวเองก่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อยในสังคม รวมสรุปว่าเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติ

จริยธรรม (Ethics) ความเป็นผู้มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ เสียสละ หรือประพฤติดีงาม

๑. ประมวลกฎหมายที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งๆยอมรับเป็น แนวควบคุมความประพฤติ เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควรหรือไปกันได้ กับการบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

๒. ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วย ความประพฤติ และการครอง ชีวิต ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร

๓. กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ ของมนุษย์เอง ได้แก่ ความเป็นผู้มีปัญญา และเหตุผลหรือปรัชญาญาณ ทำให้มนุษย์มีมโนธรรมและรู้จักไตร่ตรองแยกแยะความดี-ความชั่ว, ถูก-ผิด, ควร - ไม่ควร เป็นการควบคุมตัวเอง และเป็นการควบคุม กันเองในกลุ่ม หรือเป็นศีลธรรมเฉพาะกลุ่ม

ศีลธรรม (Moral) หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ หรือ ธรรมในระดับศีล หรือกรอบปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบ บริสุทธิ์ เกี่ยวกับจิตใจหรือหลักความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคล พึ่งปฏิบัติ

จรรยาในการปฏิบัติงาน (Work Ethics) หมายถึง คุณความดี ที่บุคคลทำงานยึดเป็นข้อปฏิบัติ โดยกฎหมายใช้เป็นสิ่งบังคับบุคคลทั่วไป ส่วนผู้ประกอบการอาชีพควรมีมาตรฐานคุณธรรม และจริยธรรม (Code of Ethics) เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพว่าควรปฏิบัติหน้าที่อย่างไรจึงมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรดำรงตนในสังคมอย่างไรจึงมีความเหมาะสม เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติภูมิแห่งอาชีพ

จรรยาข้าราชการ พัฒนามาจากรากฐานค่านิยมหลักที่บุคคลภาครัฐยึดถือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังในราชการ และส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับจริยธรรม คุณธรรม หรืออุดมการณ์ซึ่งเป็นหลักสากลที่มวลมนุษยชาติเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ

แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม ของข้าราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานราชการ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเลย

ด้านคุณธรรม

ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ต้องมีจิตสำนึกที่ดี และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. อุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเต็มกำลังความสามารถที่มีอยู่ในกรณีที่ต้องไป ปฏิบัติงานอื่นของรัฐด้วยจะต้องไม่ทำให้งานในหน้าที่เสียหาย

๒. ละเว้นจากการกระทำที่ทั้งปวงที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อตำแหน่งหน้าที่ของตน หรือของข้าราชการ ไม่ก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการอื่นโดยมิชอบ

๓. การใช้ดุลพินิจและตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องกระทำ ด้วยความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ตามวิชาชีพ ตรงไปตรงมา ปราศจากอคติส่วนตัว ตามข้อมูลพยานหลักฐานและความเหมาะสมของแต่ละกรณี

๔. เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้อง และแจ้งให้หัวหน้าส่วนราชการทราบโดยพลัน

๕. เมื่อมีการตรวจสอบของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบตามกฎหมายหรือประชาชน ต้องไม่ขัดขวาง ต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบตามกฎหมายหรือประชาชนในตรวจสอบ โดยให้ข้อมูลที่แท้จริงและครบถ้วน เมื่อได้รับคำร้องขอในการตรวจสอบ

๖. ไม่สั่งราชการด้วยวาจาในเรื่องที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ ในกรณีที่สั่งราชการด้วยวาจาในเรื่องดังกล่าว ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาบันทึกเรื่องเป็นลายลักษณ์อักษรตามคำสั่ง เพื่อให้ผู้สั่งพิจารณาสั่งการต่อไป

ด้านจริยธรรม

ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ต้องยึดมั่นในจริยธรรมและยืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมอย่างตรงไปตรงมา และไม่กระทำการเลียงประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือนในกรณีที่มีข้อสงสัยหรือมีผู้ทักท้วงว่าการกระทำใดของตน อาจขัดประมวลจริยธรรม ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการนั้น ต้องไม่กระทำการดังกล่าว หรือหากกำลังกระทำการดังกล่าว ต้องหยุดกระทำการ และส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัย ในกรณีที่คณะกรรมการจริยธรรมวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นๆ ขัดประมวลจริยธรรม ข้าราชการลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ จะกระทำการนั้นไม่ได้

๒. เมื่อรู้หรือพบเห็นการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างมีหน้าที่ต้องรายงาน การฝ่าฝืนดังกล่าวพร้อมทั้งพยานหลักฐาน (หากมี) ต่อหัวหน้าส่วนราชการและหรือคณะกรรมการจริยธรรมโดยพลัน ในกรณีที่หัวหน้าส่วนราชการเป็นผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมต้องรายงานต่อปลัดกระทรวงหรือผู้บังคับบัญชาเหนือชั้นขึ้นไปของหัวหน้าส่วนราชการนั้น แล้วแต่กรณี และหรือคณะกรรมการจริยธรรม

๓. ต้องรายงานการดำรงตำแหน่งทั้งที่ได้รับค่าตอบแทน และไม่ได้รับค่าตอบแทนในนิติบุคคลซึ่งมิใช่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐ และกิจการ ที่รัฐถือหุ้นใหญ่ต่อหัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรม ในกรณีที่การดำรงตำแหน่งนั้น ๆ อาจขัดแย้งกับการปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่เสียหาย

๔. ในกรณีที่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ เข้าร่วมประชุมและพบว่ามีการกระทำซึ่งมีลักษณะตาม ข้อ ๒ (ด้านจริยธรรม) หรือมีการเสนอเรื่อง ซึ่งมีลักษณะตาม ข้อ ๒ ดังกล่าวผ่านตน ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการผู้นั้น มีหน้าที่ต้องคัดค้านการกระทำดังกล่าว และบันทึกการคัดค้านของตนไว้ในรายงานการประชุมหรือในเรื่องนั้นแล้วแต่กรณี

ด้านผลประโยชน์ทับซ้อน

ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ต้องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ เหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่นำความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ตนมีต่อบุคคลอื่น ไม่ว่า ญาติพี่น้อง พรรคพวก เพื่อนฝูง หรือผู้มีบุญคุณส่วนตัว มาประกอบการใช้ดุลยพินิจให้เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลนั้นๆ หรือปฏิบัติต่อบุคคลนั้นต่างจากบุคคลอื่นเพราะความชอบหรือความชัง

๒. ไม่ใช้เวลาราชการ เงิน ทรัพย์สิน บุคลากร บริการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของทางราชการไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนเอง หรือผู้อื่น เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยกฎหมาย

๓. ไม่กระทำการใด หรือดำรงตำแหน่ง หรือปฏิบัติภารกิจ ในฐานะส่วนตัว ซึ่งก่อให้เกิดความเคลือบแคลงหรือสงสัยว่าจะขัดกับประโยชน์ส่วนรวมที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน้าที่ในกรณีมีความ เคลือบแคลงหรือสงสัย ให้ข้าราชการผู้นั้นยุติดังกล่าวไว้ก่อน แล้วแจ้งให้ผู้บังคับบัญชา หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการ จริยธรรมพิจารณา เมื่อคณะกรรมการจริยธรรมวินิจฉัยเป็นประการใดแล้วจึงปฏิบัติตามนั้น

๔. ในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบในหน่วยงานโดยตรงหรือหน้าที่อื่นในราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต้องยึดถือประโยชน์ของทางราชการเป็นหลัก ในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของทางราชการ หรือประโยชน์ส่วนรวมกับประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนกลุ่ม จำเป็นต้องวินิจฉัยหรือชี้ขาด ต้องยึดประโยชน์ของทางราชการและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

ด้านผลประโยชน์ทับซ้อนโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างจังหวัดระนอง ต้องละเว้นจากการแสวงหาประโยชน์ที่มีชอบโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ และไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่เรียกรับ หรือยอมจะรับ หรือยอมให้ผู้อื่นเรียกรับ หรือยอมจะรับซึ่งของขวัญแทนตนหรือญาติของตน ไม่ว่าก่อนหรือหลังดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เป็นการให้โดยธรรมจรรยา หรือเป็นการให้ตามประเพณี หรือให้แก่บุคคลทั่วไป

๒. ไม่ใช่ตำแหน่ง หรือกระทำการที่เป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่บุคคลใด เพราะมีอคติ

๓. ไม่เสนอ หรืออนุมัติโครงการ การดำเนินการ หรือการดำเนินการหรือสัญญา ซึ่งตนเองหรือบุคคลอื่นจะได้ประโยชน์อันมิควรได้ โดยชอบด้วยกฎหมายหรือประมาทจริยธรรมข้าราชการพลเรือน

ด้านกฎหมาย

ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ต้องเคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่ละเมิดรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือมติ คณะรัฐมนตรีที่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อทักท้วง ว่าการกระทำไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือมติ คณะรัฐมนตรีที่ชอบด้วยกฎหมาย ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต้องแจ้งให้หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรมพิจารณาและจะดำเนินการต่อไปได้ต่อเมื่อได้ขอยุติจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่แล้ว

๒. ในกรณีที่เห็นว่าคำสั่งผู้บังคับบัญชา หรือการดำเนินการใด ที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ต้องทำการทักท้วงเป็นลายลักษณ์อักษรไว้

๓. ไม่กระทำการที่เป็นการเล่นกฎหมาย ใช้หรือแนะนำให้ใช้ ช่องว่างของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเพื่อประโยชน์ ตนเองหรือผู้อื่น และต้องเร่งแก้ไขช่องว่างดังกล่าวโดยเร็ว

๔. ไม่ยอมให้บุคคลอื่นอาศัยชื่อตนเองถือครองทรัพย์สิน สิทธิหรือประโยชน์อื่นใดแทนบุคคลอื่นอันเป็นการเลียงกฎหมาย หรือใช้ ชื่อบุคคลอื่นถือครองสิ่งดังกล่าวแทนตนเพื่อปกปิดทรัพย์สิน

๕. เมื่อทราบว่ามีกรณีละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในราชการของตน หัวหน้าส่วนราชการต้องดำเนินการที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการเคารพกฎหมายขึ้นโดยเร็ว

การส่งเสริมค่านิยมในกาปฏิบัติราชการ ของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ

ค่านิยมสร้างสรรค์ของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ

เป็นคุณธรรมประจำใจที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงยึดถือเพื่อให้การปฏิบัติงานภาครัฐบังเกิดผลตามแนวทางของการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่มีมุ่งสร้างคุณประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ

๑. กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง
๒. ซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ
๓. โปร่งใส ตรวจสอบได้
๔. ไม่เลือกปฏิบัติ
๕. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง (Moral Courage)

- ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม
- เสียสละ
- ยึดหลักวิชาและจรรยาวิชาชีพ
- ไม่โอนอ่อนตามอิทธิพลใด ๆ

ซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ (Integrity and Responsibility)

- ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา
- แยกเรื่องส่วนตัวออกจากหน้าที่การงาน
- มีความรับผิดชอบต่อประชาชน ต่อผลการปฏิบัติงาน องค์กร และต่อการพัฒนาปรับปรุงระบบราชการ

โปร่งใส ตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability)

- ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส
- มีวิธีการให้ประชาชนตรวจสอบได้
- เปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายในขอบเขตของกฎหมาย

ไม่เลือกปฏิบัติ (Nondiscrimination)

- บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเน้นความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด และถูกต้อง
- ปฏิบัติต่อผู้มารับบริการด้วยความมีน้ำใจ เมตตา เอื้อเฟื้อ

มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (Result Orientation)

- ทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนด เกิดผลดีแก่หน่วยงาน และส่วนรวม
- ใช้ทรัพยากรของทางราชการให้คุ้มค่าเสมือนหนึ่งการในการใช้ทรัพยากรของตนเอง
- เน้นการทำงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีการวัดผลลัพธ์และค่าใช้จ่าย

แนวทางการพัฒนาข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ ตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

๑. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เราเกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยที่อุดมสมบูรณ์และมั่งคั่งอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขที่อุทิศให้แก่ประชาชนอันเป็นที่รัก มีศาสนาพุทธซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีธงชาติที่ป่าวประกาศถึงสัญชาติของเรา

๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม

การที่เราเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยของเราให้เข้ากับคนอื่นหรือทัศนคติไปในทางที่ดีนั้นจะทำให้เราได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เข้าในแต่ละมุมมอง ซึ่งจะช่วยให้ข้อขัดแย้งและปัญหายุติลง

๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์

บุญคุณของบุพการีนั้นใหญ่หลวงนัก รวมถึงผู้ปกครอง และคุณครูบาอาจารย์ที่ให้การศึกษาดังแต่เล็กจนโต ซึ่งจะทำให้เราเติบโตเป็นคนที่ดีในสังคม ดังนั้น เราควรตอบแทนบุญคุณของทุกท่าน โดยประพฤติดีเป็นคนดี เช่น การเคารพหรือปฏิบัติตามกฎระเบียบที่มีอยู่ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม

การดำรงชีวิตประจำวันนั้นจำเป็นต้องใช้ความรู้อยู่ตลอดเวลา ณ ปัจจุบันโลกเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นการใฝ่หาความรู้ เพื่อให้ทันกับโลกภายนอกที่หมุนอยู่ตลอดเวลา จึงมีความสำคัญยิ่ง

๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม

ประชาชนชาวไทยต้องภาคภูมิใจกับประเพณี ศิลปะอันงดงามและวัฒนธรรมดั้งเดิม ปัจจุบันวัฒนธรรมตะวันตกทะลักเข้ามาและมีอิทธิพลครอบงำ ส่งผลทำให้ประเพณีอันงดงามนั้นถดถอยลง ด้วยเหตุนี้เราควรที่จะเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรมของชาติ ไทย

๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เพื่อแม่และแบ่งปัน

การที่เราให้โดยไม่หวังผลตอบแทนนั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐ การทำสิ่งต่างๆ ด้วยความหวังดี ถึงแม้ว่าผลลัพธ์ที่เราจะได้คือความสุข เพียงเล็กน้อยแต่เราก็ได้มิตรสัมพันธ์ที่ดี

๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุขที่ถูกต้อง

การเป็นประชาธิปไตยนั้นมาจากกระบวนการบริหารอำนาจรัฐ จากเสียงข้างมากของพลเมือง การตระหนักและเข้าใจเกี่ยวกับหลักดังกล่าวจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข

๘. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่

ทุกวันนี้เรามักจะเห็นผู้คนแตกแยก หรือไม่ให้ความเคารพกัน และกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่ไม่มีระเบียบในสังคมดังนั้นจุดเริ่มต้นจะต้องมาจากตัวเราการยึดมั่นในระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และ เคารพผู้ใหญ่ และสิ่งเหล่านี้จะเป็นต้นแบบให้อีก เพื่อที่จะทำให้สังคมไทยนั้นเจริญ

๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สติเป็นสิ่งที่เราควรตระหนักอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะได้ทำสิ่งหนึ่งให้ดีที่สุด รวมถึงการคิดทบทวนให้รอบคอบ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ

๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการ เมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี

การดำรงชีพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ควรตระหนักอยู่ตลอดเวลาตั้งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย โดยให้ยึดหลัก ๓ ห่วง + ๒ เงื่อนไข (พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี + ความรู้คุณธรรม)

๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจ หรือกิเลสความเลาะยเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

การมีร่างกายและจิตใจอันเข้มแข็งและแน่วแน่ ย่อมทำให้สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ รวมไปถึงการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดี ส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาไปสู่สังคมที่น่าอยู่

๑๒. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่า ผลประโยชน์ของตนเอง

ในการดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นจะต้องยึดหลักผลประโยชน์ ของส่วนรวมเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อส่วนตนแต่เพียงผู้เดียว

คุณธรรม ๙ ประการ ตามพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๑. ความเพียรอดทน

ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือ ความเพียรที่จำกัดความเสื่อมให้หมดไปและระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่ อย่างหนึ่งกับความเพียรที่จะสร้างความดีความเจริญให้เกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เสื่อมสลายไปอย่างหนึ่งความเพียรทั้งสองประการนี้ เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขที่บังเกิดขึ้น พร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความเป็นปรกติมั่นคงพร้อมทั้งพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปได้ดังปรารถนา (พระราชดำรัส พระราชทานในวโรกาสเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ณ ท้องสนามหลวง วันอาทิตย์ ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙)

๒. การเสริมสร้างคนดี

ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความเป็นปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากอยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้ (พระบรมราโชวาท พระราชทานในงานชุมนุมลูกเสือ แห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒)

๓. การรู้จักสามัคคี

สามัคคี ก็คือการเห็นแก่บ้านเมืองและช่วยกันทุกวิถีทาง เพื่อที่จะสร้างบ้านเมืองให้เข้มแข็ง ด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ต้องส่งเสริมงานของกันและกัน ไม่ทำลายงานของกันและกันมีเรื่องอะไรให้พูดปรองดองกัน อย่าเรื่องใครเรื่องมัน และทำงานก็ทำอย่างตรงไปตรงมา นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีประดับยศ ตำรวจชั้นนายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๙)

๔. การมีน้ำใจ

สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่ (พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบ ๓๖ ปี ของสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘)

๕. การใฝ่ประหยัด

ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ การมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันศุกร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๙)

๖. ความซื่อสัตย์สุจริต

การที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น นอกจากความรู้และความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และการตั้งตนไว้เินทางที่ชอบที่ควรสมเกียรติด้วย (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร และอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันศุกร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙)

๗. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของชนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๘. การเรียงร้อยไมตรี

ความพร้อมเพรียงกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่ทุกคนทุกฝ่าย สามารถบำรุงรักษาชาติให้มั่นคง เป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนั้นคือ ไมตรี ความมีเมตตา หวังดี ให้กันและกัน ผู้ที่มีไมตรีต่อกันจะคิดอะไรก็คิดในทางสร้างสรรค์คิดเป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะพูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากัน ความเข้าอกเข้าใจกัน จะทำอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งเจริญต่อกัน (พระราชดำรัส พระราชทานในวโรกาส เสด็จฯ ออกมหาเถรสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒)

๙. ความหวังดีมีเมตตา

พระพุทธศาสนา ถึงแม้ปัจจุบันนี้จะมีหลายนิกาย แต่ก็ยึดหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้อย่างเดียวกัน คือ ถือว่าธรรมทั้งหลายทั้งสิ้นเกิดแต่เหตุ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผลเมื่อสิ้นเหตุ ผลก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ ไม่มีสิ่งใดที่อยู่เหนือเหตุและผล นอกจากนั้น ยังต่างถือว่าการแผ่เมตตา สงเคราะห์ อนุเคราะห์เกื้อหนุนกัน เป็นกรณีกิจสำคัญในการ จรรโลงความสงบสุขของชาวโลก ดังนั้นถ้าท่านทั้งปวงพร้อมกันปฏิบัติตัว ปฏิบัติหน้าที่ ให้ตรงตามหลักธรรมทั้งปวง ด้วยความเมตตาแผ่แผ่ แก่คนทุกคน ก็จะเป็นเครื่องชักนำให้คนทั้งหลายมีโอกาสพิจารณาความจริงตามเหตุผลมากยิ่งขึ้นและเกิดความสงบสุข ปกแผ่กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในโลก (พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญไปอ่านในงาน วันฉลอง ๒๕ ปี ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ สำนักงานใหญ่กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙)

อิทธิบาท ๔ กับการทำงาน

๑. ฉันทะ คือ ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่
๒. วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน
๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน
๔. วิมังสา คือ การพินิจพิจารณา หรือ ความเข้าใจทำ

ฉันทะ : ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่

อันดับแรกต้องสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธาในงานด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้ง ตัวเอง ฉันททำงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่

วิริยะ : ขยันหมั่นเพียรกับงานที่มี

งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเอง ต่างหาก

จิตตะ : เอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ

จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมชาติที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่างานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกรอบนอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้

วิมังสา : การพินิจพิจารณาและใช้ปัญญาตรวจสอบงาน

สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิจารณา หมายความว่าทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่อกับตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้